

ขอบคุณภาพจาก <https://goo.gl/1lBoVi>

ชื่อพืช โลกดัตช์ และภูมิปัญญาไทครั่ง ภูมิภาคเหนือตอนล่าง¹

Plant Names, Worldviews and Wisdom of Tai Khrang
in the Lower Northern Region

อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒน²

Unchalee Singnoi Wongwattana

E-mail: wunchalee7@gmail.com

¹ บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง ภูมิปัญญาภาษาและการสืบสานภาษาชาติพันธุ์ไทภาคเหนือตอนล่าง : กระบวนทัศน์ใหม่ในการศึกษาภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่น โดยได้รับการสนับสนุนทุนจากงบประมาณแผ่นดินมหาวิทยาลัยนเรศวร (วช.) ประจำปี พ.ศ.2558-2560

² รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาภาษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

บทคัดย่อ

การศึกษาคูณลักษณะทางภาษาศาสตร์ของชื่อพืชในภาษาชาติพันธุ์ไท เผยให้เห็นถึงประโยชน์ของภาษาศาสตร์ที่มีต่อพฤกษศาสตร์ชาติพันธุ์ว่าเป็นเสมือนกุญแจสำคัญในการศึกษาด้านพฤกษศาสตร์ชาติพันธุ์ เนื่องจากภาษาเป็นกระจกเงาส่องสะท้อนโลกทัศน์และความคิด ตลอดจนภูมิปัญญาในการดำรงชีวิตในอยู่รอดปลอดภัยของมนุษย์ ยิ่งมีความเข้าใจในตัวภาษามากเท่าไร ก็ยิ่งเข้าใจในตัวผู้พูดภาษามากเท่านั้น ในการที่จะเข้าใจมุมมองของมนุษย์ที่มีต่อพืชแวดล้อมก็จะต้องทำความเข้าใจภาษาที่ใช้เรียกชื่อพืชของมนุษย์ การศึกษาการเรียกชื่อพืชโดยวิธีการทางภาษาศาสตร์จึงเป็นการนำไปสู่ความเข้าใจมุมมองดังกล่าว และเป็นเหตุให้นักพฤกษศาสตร์ชาติพันธุ์สนใจศึกษาภาษาเพื่อที่จะทำการสืบค้นไปถึงภูมิปัญญาของผู้พูดภาษานั้นๆ

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์ไทครั้ง, ชื่อพืช, โลกทัศน์, ภูมิปัญญา, พฤกษศาสตร์ชาติพันธุ์

Abstract

The study of linguistic properties of plant names in Tai languages reveals that linguistics benefits ethno-botany as a key to the field because languages could reflect people worldviews, thoughts and wisdom in living their lives safely. The more we know a particular language, the more we understand its speakers. To understand the human viewpoint about surrounding plants, we have to get insight in human languages. Linguistics is thus an efficient means to such the view and is the reason why ethno-botanists are interested in the language studies to examine the wisdom of such language speakers.

Keywords: Tai Khrang ethnicity, plant names, worldviews, wisdom, ethno-botany

บทนำ

คำเรียกชื่อพืชแบบพื้นบ้านไทยสะท้อนให้เห็นถึงการมีอยู่ของทรัพยากรที่เป็นจุดเด่นของท้องถิ่นและลักษณะธรรมชาติของพืชพันธุ์ที่มีอยู่ในท้องถิ่น พื้นที่ใดที่มีพืชพันธุ์ธรรมชาติชนิดใดก็จะปรากฏคำศัพท์เรียกชื่อพืชชนิดนั้น พื้นที่ใดที่มีพืชพันธุ์ธรรมชาติชนิดใดอยู่มากก็จะปรากฏคำเรียกชื่อพืชชนิดนั้นอย่างหลากหลายและเป็นที่รู้จักกันดีของกลุ่มชน

ต่างจากพื้นที่ที่พืชชนิดนั้นเริ่มไม่มีการเพาะปลูก หรือลดจำนวนลง คำเรียกชื่อพืชก็จะเริ่มไม่เป็นที่รู้จักและอาจสูญหายไปตามชนิดของพืชนั้นๆ ตัวอย่างเช่น ชุมเห็ดเทศ ลำตวน สันตะวา ผักขาเขียว พลับพลึง และ ลิเกา เริ่มไม่เป็นที่รู้จักในบางท้องถิ่น (อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา, 2557) เพราะไม่มีคำปรากฏใช้

ในแวดวงวิชาการนั้น การศึกษาคำเรียกชื่อพืชแบบพื้นบ้านสามารถสร้างประโยชน์ในหลายสาขา ในสาขาพฤกษศาสตร์คำเรียกชื่อพืชพื้นบ้านสามารถนำไปสู่การค้นพบพันธุ์พืชชนิดใหม่ซึ่งยังไม่มีบันทึกไว้ในพื้นที่นั้นๆ เช่น การศึกษาคำเรียกชื่อพืชของชาวมองโกเลียพบชื่อพืชพื้นเมือง เบอร์กัส (burgas) ซึ่งเป็นคำกำเนิดจากลักษณะและแหล่งกำเนิดเป็นสายพันธุ์ที่ตรงกับชื่อทางวิทยาศาสตร์ว่า *Salix cheilophila* Schneid ซึ่งยังไม่มีบันทึกว่าเป็นพืชในท้องถิ่นดังกล่าว ชื่อนี้จึงได้ถูกเพิ่มเข้าไปในบันทึกในเวลาต่อมา (Khasbagan and Soyolt, 2008) ในประเทศไทยเองมีพันธุ์พืชที่มีชื่อพื้นบ้านว่า “โสมภูลังกา” ซึ่งปรากฏในท้องถิ่นมานานแล้ว ขึ้นตามธรรมชาติในป่าแควะบนลานหินทราย อุทยานแห่งชาติภูลังกา จังหวัดนครพนม เป็นพืชที่มีสรรพคุณในการรักษาโรค ก็ได้ถูกนำมาเก็บรักษาไว้ที่หอพันธุ์ไม้เพื่อรอตรวจสอบว่าเป็นพันธุ์พืชชนิดใหม่ของโลกหรือไม่ (รายการโทรทัศน์ชุด “เรื่องเด่นเย็นนี้”, 14 ตุลาคม 2556) ในสาขาเกษตรกรรม การศึกษาคำเรียกชื่อพืชพื้นบ้านเป็นแหล่งข้อมูลของการเรียนรู้และการใช้ประโยชน์จากพันธุ์กรรมพืชอย่างเหมาะสมและยั่งยืน การทำเกษตรกรรมแบบโบราณ เครื่องมือเครื่องใช้พื้นบ้านที่ใช้ทำการเกษตร และการปลูกพันธุ์พืชดั้งเดิม หรือพันธุ์พืช ที่ยังไม่ได้ปรับปรุงพันธุ์ในสาขาเภสัชกรรม การศึกษาคำเรียกชื่อพืชพื้นบ้านเป็นแหล่งข้อมูลของการนำพืชมาใช้ประโยชน์ เช่น การทำยารักษาโรค เครื่องประติณผิว เครื่องร่ำ เครื่องหอม ฯลฯ ในสาขาด้านมานุษยวิทยา การศึกษาคำเรียกชื่อพืชพื้นบ้านเป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพืช พฤติกรรมของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับพืชหรือในทางกลับกันกับอิทธิพลของพืชที่มีต่อวิถีการดำรงชีวิตของมนุษย์

การศึกษาคำเรียกชื่อพืชแบบพื้นบ้านในเชิงภาษาศาสตร์นั้น นอกจากจะก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ทางด้านไวยากรณ์คำและคำศัพท์ในภาษาท้องถิ่นแล้ว ยังสามารถนำไปสู่การขยายวงของศาสตร์ที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างภาษาศาสตร์กับศาสตร์อื่นๆ อาทิ ระหว่างภาษาศาสตร์ พฤกษศาสตร์ และชาติพันธุ์วิทยา ที่อาจเรียกได้ว่าเป็น “ภาษาศาสตร์พฤกษศาสตร์ชาติพันธุ์” (Ethno-botanical Linguistics) ซึ่งเป็นการผสมผสานหรือบูรณาการของวิทยาหน่วยคำ (morphology) ศัพท์วิทยา (lexicography) อรรถศาสตร์ปริชาน (cognitive semantics) การจัดหมวดหมู่ชีวภาพแบบอนุกรมวิธานพื้นบ้าน (folk-taxonomic biological categorization) และชาติพันธุ์วิทยา (ethnology) ดังที่ปรากฏในอัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา (2557) การศึกษาคำเรียกชื่อพืชในภาษาไทยครั้ง หรือที่เรียกกันว่า “ลาวครั้ง”

ในภูมิภาคเหนือตอนล่างนี้ เป็นอีกกรณีหนึ่งที่สามารถแสดงบูรณาการของศาสตร์ดังกล่าวได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้การศึกษาลักษณะภาษาชื่อพืชในภาษาไทยครั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงโลกทัศน์ ความคิด และภูมิปัญญาในการดำรงชีวิตของชาติพันธุ์นี้ได้เป็นอย่างดี อีกทั้งไทยครั้งเป็นชาติพันธุ์ที่ใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรอย่างจริงจัง ดังที่ปรากฏตำรายาหรือสมุนไพรพื้นบ้านอยู่จำนวนหนึ่ง ซึ่งสืบทอดมาแต่ครั้งที่บรรพบุรุษได้อพยพมาจากประเทศลาว แต่ก็เป็นที่ยังสามารถอ่านและนำมาใช้ประโยชน์ได้เฉพาะแต่ผู้สูงอายุบางคนเท่านั้น การศึกษาดังกล่าวจึงเป็นการช่วยกระตุ้นให้มีการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาอันทรงค่าให้คงอยู่ต่อไปได้ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกปัจจุบันดังที่เป็นที่ทราบกันดี

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษากลวิธีการประกอบสร้างคำเรียกชื่อพืชในภาษาไทยครั้งในภูมิภาคเหนือตอนล่าง
- 2) เพื่อศึกษาโลกทัศน์ ความคิด และภูมิปัญญาไทยครั้งในภูมิภาคเหนือตอนล่างที่สะท้อนจากคำเรียกชื่อพืช

วิธีวิจัย

บทความนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีข้อมูลหลักคือชื่อพืชจำนวนประมาณ 200 ชื่อ ได้จากการสัมภาษณ์และการชักข้อมูล (eliciting) จากปราชญ์พื้นบ้านชาวไทยครั้งในภาคเหนือตอนล่าง จำนวน 2 ราย คือ นายวรวุฒิ ทองสี อายุ 64 ปี บ้านทักคล้าย ตำบลทัพหลวง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี และนายยศจร ชันสิงหา อายุ 65 ปี บ้านหนองเหมือด ตำบลแสนตอ อำเภอกาญจนาภิเษกบุรี จังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งเป็นผู้รู้ด้านพืชสมุนไพรและตำรายาพื้นบ้านเป็นอย่างดี และกำลังทำการศึกษาตำรายาพื้นบ้านที่เขียนเป็นภาษาลาวโบราณตกทอดมาแต่ครั้งสมัยบรรพบุรุษ

การวิเคราะห์โครงสร้างความหมายของคำเรียกชื่อพืชกระทำในแนววรรณศาสตร์ปริชาน (Johnson & Lakoff, 1980 ; Lakoff, 1987) ซึ่งแสดงแนวคิดในการใช้ภาษาที่แสดงมโนทัศน์หรือความคิดของผู้ใช้ภาษา การศึกษาแนวภาษาศาสตร์ปริชานนี้มีความเห็นว่าการที่จะทำความเข้าใจสรรพสิ่งใดก็ตามในโลกนี้ เราต้องทำความเข้าใจทั้งหมดหมู่ ไม่ใช่แค่สิ่งนั้นๆ เพียงลำพัง เช่นเดียวกันนี้ คำต่างๆ ในภาษาจะสามารถเข้าใจได้ก็ต้องมีแนวคิดของการจัดหมวดหมู่ ในทัศนะเดิมซึ่งเป็นมุมมองแบบวัตถุนิยม (objectivist view) นั่นคือหมวดหมู่คือการมีคุณสมบัติร่วม แต่ในทัศนะใหม่นั้นการมองหมวดหมู่มีความซับซ้อนมากขึ้น โดย Lakoff (1987, 1995) มองว่าหมวดหมู่เป็นวิธีที่ผู้คนจัดจำแนกสิ่งต่างๆ เป็นหมวดหมู่

ที่มีความสลับซับซ้อนมากกว่าในทัศนะเดิมซึ่งเป็นเพียงการรวมกันของสมาชิกที่มีคุณสมบัติร่วมกันเท่านั้น กล่าวคือการจัดจำแนกหมวดหมู่ในทัศนะใหม่รวมเอาประสบการณ์ของผู้คน และภาพพจน์ที่เป็นการรับรู้ กลไกกิจกรรมต่างๆ และวัฒนธรรม ดังที่ปรากฏในการใช้ภาษาเชิงอุปลักษณ์ (metaphor) นามนัย (metonymy) และมโนภาพ (mental image) ไว้ด้วย ซึ่งลักษณะที่เป็นภาพพจน์ของหมวดหมู่ดังกล่าวควรจะต้องให้ความสำคัญในฐานะ “แก่น” ของการศึกษาความหมายด้วยเช่นกัน ดังนั้นการให้คำจำกัดความของคำต่างๆ ในภาษาควรจะต้องมีเรื่องของภาพพจน์เป็นแก่นสารด้วย

ภูมิหลังชาติพันธุ์ไทครั้งภูมิภาคเหนือตอนล่าง

ในบริเวณภาคเหนือตอนล่าง ไทครั้งก็เป็นชาติพันธุ์หนึ่งตั้งฐานบ้านเรือนในที่ราบตามลุ่มน้ำต่างๆ เนื่องจากมีอาชีพหลักคือการทำนา โดยอยู่รวมกันเป็นหมู่บ้าน ซึ่งพบมีไม่ต่ำกว่า 171 หมู่บ้าน กระจายอยู่ในจังหวัดกำแพงเพชร อุทัยธานี นครสวรรค์ พิจิตร พิษณุโลก 2 และสุโขทัย (อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา, 2559)

ภาพที่ 1 ลักษณะหมู่บ้านชาวไทครั้งในปัจจุบัน (บ้านสระยายชี หมู่ 5 ตำบลหนองโสน อำเภอสว่างม้ง จังหวัดพิจิตร)

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 21 มกราคม 2559

1. ที่มาและสภาพทั่วไป

ชาติพันธุ์ไทครั้งหรือที่เรียกกันว่า “ลาวครั้ง” มีประวัติความเป็นมาอพยพมาจากประเทศลาวเมื่อสองร้อยกว่าปีมาแล้ว เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับชาติพันธุ์ไทครั้งหลายเรื่องที่ผ่านมา (เช่น ชลธิรา สัตยาวัฒนา, 2540 ; มยุรี ถาวรพัฒน์ และเอมอร เซาน์สวน, 2548 ; สมทรง บุรุษพัฒน์ และคณะ, 2554 ; ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2556) กล่าวตรงกันว่า ชาติพันธุ์ไทครั้งมีประวัติการถูกกวาดต้อนมาพร้อมกลุ่มลาวอื่นๆ จากหลวงพระบางและเวียงจันทน์ สืบเชื้อสายบรรพบุรุษซึ่งเคยอาศัยอยู่ทางตอนบนของลุ่มน้ำโขง คือเป็น “ลาว” แห่งอาณาจักรศรีสัตนาคนหุต (สุวรรณภูมิ วัลย์เครือ และ ชินดา ตั้งถาวรสิริกุล 2537 อ้างใน

ชลธิรา สัตยารัตนา, 2540) โดยมีผู้สันนิษฐานว่าเป็นบริเวณเทือกเขาภูซัง (ชนัญ วงษ์วิภาค, 2532) ชาวไทครั้งถูกกวาดต้อนมายังบริเวณเมืองหลวงภาคกลางของประเทศไทยด้วยเหตุผลทางสงครามในช่วงปลายสมัยกรุงธนบุรีจนถึงสมัยรัชกาลที่ 3

อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา (2560) สรุปไว้ว่าชาวไทครั้งมีประวัติการเข้ามาในภูมิภาคเหนือตอนล่างโดยแบ่งเป็น 2 สายหรือเส้นทาง คือ 1) สายชุมชนบ้านทัพคล้าย ตำบลทัพหลวง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี มีประวัติมาจากเวียงจันทน์ ซึ่งต่อมาได้กระจายไปทั่วอำเภอบ้านไร่ และ 2) สายชุมชนบ้านโคกหม้อ ตำบลโคกหม้อ อำเภอกาฬสินธุ์ จังหวัดอุทัยธานี มาจากหลวงพระบาง ซึ่งต่อมาได้กระจายไปยังจังหวัดนครสวรรค์ กำแพงเพชร พิจิตร สุโขทัย และพิษณุโลก

ชาติพันธุ์ไทครั้งทั้งสองสายดังกล่าวมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นเป็นที่รู้จักกันดีของชาวไทยทั่วไปคือการทอผ้าโดยใช้เครื่องย้อมเป็นพื้นสีแดง (ภาพที่ 2ก) แม้ว่าปัจจุบันจะเปลี่ยนไปใช้สีสังเคราะห์แทนแล้วก็ตาม โดยมีการทอผ้าที่สำคัญคือซิ่นมัดหมี่ต่อดินจกใช้สีสดัดกันและมีลวดลายคล้ายกัน (ภาพที่ 2ข) ซึ่งปัจจุบันได้รับการพัฒนาเป็นสินค้าพื้นบ้านที่สำคัญของชาติพันธุ์นี้

ก

ข

ภาพที่ 2 ผ้าทอลายโบราณชาวไทครั้ง

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2559

ชาวไทครั้งได้ชื่อว่าเป็น “ลาวพุทธ” ที่เคร่งครัด ไม่ว่าจะอพยพไปตั้งถิ่นฐานที่ใด ก็จะมีการสร้างวัดไว้ในชุมชน ที่สำคัญและเป็นที่รู้จักกันดีคือ วัดผาทั่งซึ่งเป็นที่ประดิษฐานของหลวงพ่อดุสิต สถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของอำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

ก

ข

ภาพที่ 3 วัดผาตั้ง

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2559

วิถีชีวิตและขนบธรรมเนียมประเพณียังคงปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษ อาทิ การตั้งบ้านเรือนมีลักษณะเป็นเรือนไม้หลังใหญ่ใต้ถุนสูงใช้เป็นที่พักอาศัยเวลากลางวัน

ภาพที่ 4 ลักษณะเรือนไม้ใต้ถุนสูงของชาวไทครั่ง

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 21 มกราคม 2559

อาชีพหลักคือการทำนาและทำไร่ เช่น ไร่อ้อย ไร่มันสำปะหลัง ฯลฯ มีการทอผ้า ซึ่งถือเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของชาวไทครั่ง มีประเพณีตามลักษณะวัฒนธรรมไททั่วไป เช่น ทำขวัญข้าวในเดือน 3 หรือประมาณเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีจุลกฐิน ประเพณีออกพรรษา ประเพณีตักบาตรเทโว ประเพณียักธง ประเพณีสลากบัตร์ ฯลฯ ซึ่งชาวไทครั่งจะพากันแต่งกายด้วยชุดประจำชาติพันธุ์ของตนโดยเฉพาะผู้หญิง และส่วนใหญ่จะมีการเป่าแคนและฟ้อนรำแบบไทครั่ง

ภาพที่ 5 การแต่งกายของหญิงชาวไทครั้ง

ที่มา : เฟซบุ๊ก ลูกหลานลาวครั้ง ลาวคั้ง ลาวซี้ครั้ง Lao Khung people in Thailand
(วันที่ 29 ตุลาคม 2558)

2. ลักษณะทางภาษาศาสตร์

นอกจากชาวไทครั้งในภาคเหนือตอนล่างจะมีความแตกต่างในเรื่องจุดกำเนิดและเส้นทางการอพยพ ซึ่งแบ่งเป็นสองสายแล้วนั้น ในแง่ของภาษาก็มีความแตกต่างทางคุณลักษณะของภาษาศาสตร์ด้วย เช่น การมีระบบเสียงวรรณยุกต์แตกต่างกัน ซึ่งเป็นสิ่งสนับสนุนการแบ่งสายไทครั้งที่สำคัญอีกประการหนึ่งในภูมิภาคเหนือตอนล่างนี้

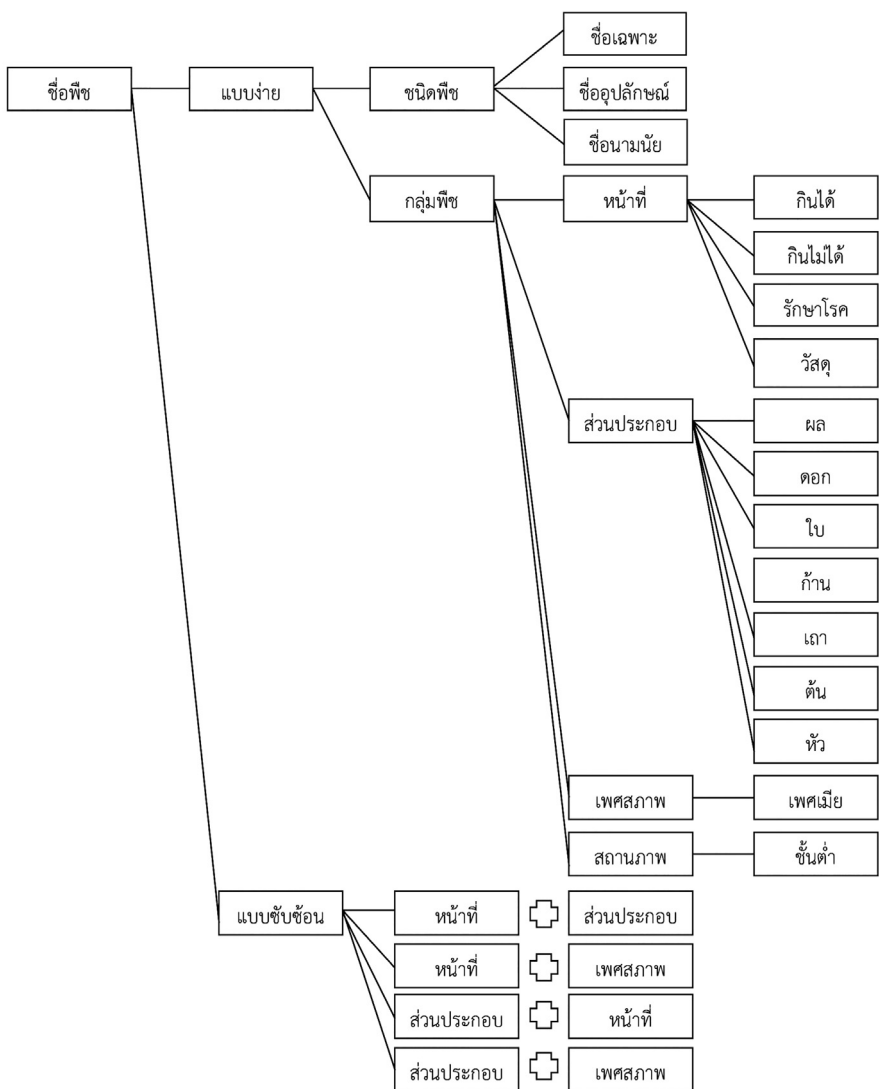
ภาษาไทครั้งจัดอยู่ในกลุ่มภาษาตระกูลไทกะไดกลุ่มหนึ่งที่พูดในประเทศไทยและลาว ภาษาไทครั้งที่พูดในเขต 9 จังหวัดภูมิภาคเหนือตอนล่างมีระบบเสียงประกอบด้วยเสียงพยัญชนะ 20 หน่วยเสียง ได้แก่ /m/ /n/ /ɲ/ /ŋ/ /p/ /t/ /k/ /ʔ/ /pʰ/ /tʰ/ /kʰ/ /b/ /d/ /f/ /s/ /h/ /tɕ/ /l/ /w/ และ /j/ โดยไม่มีเสียง /tɕʰ/ (เสียง ช ในภาษาไทย) และเสียงสระ 18 หน่วยเสียง ได้แก่ /i/ /i:/ /e/ /e:/ /ɛ/ /ɛ:/ /i/ /i:/ /ə/ /ə:/ /a/ /a:/ /u/ /u:/ /o/ /o:/ /ɔ/ และ /ɔ:/ เช่นเดียวกับภาษาไทย มีหน่วยเสียงสระประสม 3 หน่วย ได้แก่ /ia/ /ia/ (/ia/) และ /ua/ ซึ่งแต่เดิมในภาษาไทครั้งไม่มีเสียง /ia/ เช่น เกลือ ออกเสียง เกีย เสือ ออกเสียง เสีย

ในเรื่องของหน่วยเสียงวรรณยุกต์ (tones) นั้น ภาษาไทครั้งแสดงอัตลักษณ์ที่สามารถแบ่งแยกจากภาษาชาติพันธุ์ไทอื่นๆ ซึ่งในภูมิภาคเหนือตอนล่างนี้ภาษาไทครั้งมีวรรณยุกต์จำนวน 4-6 เสียง ซึ่งมีการแตกตัวแตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น โดยปรากฏใน 3 ลักษณะ ได้แก่

- 1) วรรณยุกต์ระดับ พบ 3 แบบ ได้แก่ ต่ำระดับ (22) กลางระดับ (33) สูงระดับ (44)
- 2) วรรณยุกต์เปลี่ยนระดับสองระดับ พบ 3 แบบ ได้แก่ ต่ำ-ขึ้น (24) กลาง-ขึ้น (35) และ สูง-ตก (42)
- 3) วรรณยุกต์เปลี่ยนระดับสามระดับ พบ 5 แบบ ได้แก่ กลาง-ขึ้น-กลาง (343) กลาง-ขึ้น-ต่ำ (342) สูง-ขึ้น-กลาง (453) กลาง-ตก-กลาง (323) สูง-ตก-กลาง (423)

กลวิธีการประกอบสร้างคำเรียกชื่อพืช

คำเรียกชื่อพืชในภาษาไทยนั้นมีกลวิธีการประกอบสร้างได้อย่างหลากหลาย มีทั้งการประกอบสร้างคำ แบบง่าย (simple combination) และ แบบซับซ้อน (complex combination) ในกลวิธีการประกอบสร้างคำแบบง่ายนั้น แสดงให้เห็น ชนิดพืช (plant types) หรือ กลุ่มพืช (plant classes) ชนิดพืชมีการใช้ภาษาที่เป็น ชื่อเฉพาะ (proper names) ชื่ออุปลักษณ์ (metaphorical names) และ ชื่อนามนัย (metonymic names) กลุ่มพืชแบ่งออกเป็น หน้าที่ (functions) ส่วนประกอบ (parts) เพศสภาพ (gender) และ สถานภาพ (status) หน้าที่พืชได้แก่ กินได้ (eatable) กินไม่ได้ (uneatable) รักษาโรค (healing) และ วัสดุ (material) ส่วนประกอบพืชได้แก่ ผล (fruit) ดอก (bloom) ใบ (leaf) กิ่ง (branch) เถา (vine) ต้น (stalk) และ หัว (bulb) เพศสภาพแบ่ง เพศเมีย (female) และ สถานภาพแบ่ง ชั้นต่ำ (low status) ส่วนกลวิธีการประกอบคำแบบซับซ้อนนั้นแสดงคุณสมบัติมากกว่าหนึ่งประการในชื่อพืชหนึ่งๆ การประกอบสร้างคำเรียกชื่อพืชดังกล่าวแสดงให้เห็นอย่างเป็นระบบได้ด้วยอนุกรมวิธานพื้นบ้าน (folk taxonomy) ดังนี้

ภาพที่ 6 อนุกรมวิธานพื้นฐานการประกอบสร้างคำเรียกชื่อพืชภาษาไทย

1. กลวิธีการประกอบคำแบบง่าย

กลวิธีการประกอบคำเรียกชื่อพืชแบบง่ายประกอบสร้างจากคำที่แสดงคุณสมบัติหลักของพืชดังที่ได้แสดงไว้ข้างต้นเพียงหนึ่งอย่าง เป็นวิธีการสร้างคำเรียกชื่อพืชที่ปรากฏโดยทั่วไป แบ่งออกเป็น 2 ประเภทได้แก่ ชนิดพืชและกลุ่มพืช ดังนี้

1.1. ชนิดพืช

คำเรียกชื่อพืชที่แสดงชนิดพืช จะแสดงชนิดพืชด้วยการใช้ชื่อเฉพาะและชื่ออุปลักษณ์

1.1.1. ชื่อเฉพาะ

คำเรียกชื่อพืชแสดงชนิดพืชที่เป็นชื่อเฉพาะจะใช้คำเดียวแสดงจำพวก (generic terms) และคำประสม (compounds) ที่มีคำแสดงชนิดย่อยประกอบ

ชื่อเฉพาะ : แค ‘แค’ ทั่ว ‘ถั่ว’ แต่ง ‘แตง’ ตำลึง ‘ตำลึง’ ค้า ‘ข้า’ กะชาย ‘กระชาย’ มาก ‘หมาก’ เข้า ‘ข้าว’ มัน ‘มัน’ เพี้ยก ‘เผือก’ ฯลฯ

ชื่อเฉพาะ + ชนิดย่อย : แคบ้าน ‘แคบ้าน’ แคหางค่าง ‘แคหางค่าง’ ทั่วแฮ ‘ถั่วแฮ’ ทั่วคัน ‘ถั่วคัน’ ถั่วลิสง ‘ถั่วลิสง’ ส้มพ้อ ‘ส้มโอ’ ส้มชา ‘ส้มซ่า’ ฯลฯ

1.1.2. ชื่ออุปลักษณ์

คำเรียกแสดงชนิดพืชที่เป็นชื่ออุปลักษณ์จะใช้ภาษาเชิงอุปลักษณ์หรือเป็นการนำสิ่งหรือการกระทำอื่นที่ผู้คนรู้จักกันดีในสังคมวัฒนธรรมเดียวกันมาใช้เป็นชื่อพืช โดยปรากฏทั้งที่เป็นคำเดียว คำนามประสม และกริยาวลี/ประโยค ดังนี้

คำเดียว : หมอ ‘หมอ’ ฮัก ‘รัก’ เข้ม ‘เข้ม’ กะดาด ‘กระดาด’

คำนามประสม : คำปะแระ (คำแระ) ‘ดาวเรือง’ คำตะเว็น (คำตะวัน) ‘ทานตะวัน’ เล็บคุด ‘เล็บครุฑ’

กริยาวลี/ประโยค : บ้านคำ ‘บ้านเย็น’ พดทะลักษา ‘พุทธรักษา’ สามปีบอเฮี้ยว (สามปีไม่เหี่ยว) ‘บ้านไม่รู้โรย’ ละว่าดีเมีย (ละว่าดีเมีย) ‘พ่อคำดีเมีย’ ฯลฯ

1.1.3. ชื่อนามนัย

คำเรียกชื่อพืชที่เป็นชื่อนามนัย จะใช้ส่วนประกอบหรือคุณลักษณะเด่นของพืชนั้นๆ แทนชื่อชนิดพืช โดยปรากฏทั้งที่เป็นคำเดียว คำนามประสมที่มีคำแสดงชนิดย่อยประกอบ ดังนี้

คำเดียว : (พัก) เนา ‘ผักเน่า’ (พัก) ซ้าบ (ผักสาบ) ‘นางนูน’ ฯลฯ

คำนามประสม : (พัก) หอมแป้น ‘ผักหอมแป้น/ผักซีฝรั่ง’ (พัก) หอมด้วน ‘ผักหอมด้วน/สาระแหน่’ (พัก) หนาม ‘ผักหนาม/ชะอม’ (ดอก) บ้านเย็น ‘ดอกบ้านเย็น’

1.2. กลุ่มพืช

คำเรียกชื่อพืชที่แสดงกลุ่มพืชมีคำบ่งกลุ่มนาม (noun classes) ต่างๆ บ่งนำชื่อพืช (ชื่อเฉพาะ ชื่ออุปลักษณ์ และ ชื่อนามนัย) ในตำแหน่งแรก แบ่งออกเป็นกลุ่มต่างๆ ได้แก่ หน้าที่ ส่วนประกอบ เพศสภาพ และสถานภาพ ดังนี้

1.2.1. หน้าที่

กลุ่มหน้าที่พืชเป็นกลุ่มพืชที่จำแนกตามการใช้ประโยชน์ บ่งด้วยคำบ่งกลุ่มนามว่าเป็นพืชกินได้ กินไม่ได้ รักษาโรค และใช้เป็นวัสดุ

1.2.1.1. พืชกินได้

พืชกินได้บ่งนำด้วยคำว่า พัก ‘ผัก’ ส่วนใหญ่เป็นพืชรสจืดหรือไม่หวานมากที่ผู้คนนำใบ กิ่งก้าน ยอด หรือผลมาประกอบเป็นอาหาร ดังนี้

พัก + ชื่อพืช : พักโขง ‘ผักโขง’ พักชีว้า ‘ผักตบชวา’ พักชะลัด ‘ผักชะลัด’ พักกุม ‘ใบกุม’ พักบั้ง ‘ผักปลัง’ พักกะเด้า ‘สะเดา’ พักกะเซ็ด ‘ผักกะเฉด’ ฯลฯ

1.2.1.2. พืชกินไม่ได้

พืชกินไม่ได้บ่งนำด้วยคำว่า ญ้า ‘หญ้า’ ดังนี้

ญ้า + ชื่อพืช : ญ้าแพ็ก ‘หญ้าแฝก’ ญ้าคั่ว ‘หญ้าคา’ ญ้าแห้วหมู ‘หญ้าแห้วหมู’ ฯลฯ

1.2.1.3. พืชรักษาโรค

พืชรักษาโรคบ่งนำด้วยคำว่า วาน ‘ว่าน’ เป็นพืชที่ผู้คนนำมาใช้บำบัดอาการเจ็บไข้ได้ป่วยหรือเป็นยารักษาโรค ดังนี้

วาน + ชื่อพืช : วานไฟ ‘ว่านไฟ’ วานทมัมา ‘ว่านธัมมา’ วานไฟ (ว่านไฟ) ‘โหระพา’ ฯลฯ

1.2.1.4. พืชใช้เป็นวัสดุ

พืชวัสดุบ่งนำด้วยคำว่า ไม้ เป็นพืชที่ผู้คนนำมาใช้เป็นวัสดุก่อสร้าง หรือประกอบเป็นเครื่องเรือนต่างๆ ดังนี้

ไม้ + ชื่อพืช : ไม้เปื่อย ‘ตะแบก’

1.2.2. ส่วนประกอบพืช

กลุ่มส่วนประกอบพืชเป็นกลุ่มพืชที่จำแนกตามส่วนประกอบต่างๆ ที่ผู้คนนำมาใช้ประโยชน์หรือพืชที่มีส่วนประกอบส่วนนั้นๆ เด่น โดยมีคำบ่งเป็นส่วนประกอบนั้นๆ ได้แก่ ผล ดอก ใบ ก้าน เถา ต้น และหัว

1) พืชนำผลมาใช้ประโยชน์บ่งนำด้วยคำว่า มาก ‘หมาก’ หรือ บัก (บัค) ดังนี้

มาก + ชื่อพืช : มากห่ง ‘มะละกอ’ มากคั้ง ‘มะเขือพวง’ มากเคียบ ‘น้อยหน่า’ มากกูด ‘มะกรูด’ มากปี้ (หมากป्ली) ‘หัวปลี’ มากหัวตอ (หมากหัวตอ) ‘ชะเอม’

บัก + ชื่อพืช : บักนัด ‘สับปะรด’ บักนอย ‘บวบ’ บักเขียบา (บักเขือบ้า) ‘มะเขือกรอบ’ บักจั่ว ‘นุ่น’ ฯลฯ

2) พืชนำดอกมาใช้ประโยชน์บ่งนำด้วยคำว่า *ด็อก* ‘ดอก’ ดังนี้
ด็อก + ชื่อพืช : *ด็อกแก้ว* ‘ดอกแก้ว’ *ด็อกเข็ม* ‘ดอกเข็ม’ *ด็อกบัว*
‘ดอกบัว’ *ด็อกแค้* ‘ดอกแค’ *ด็อกขี้ไก่* ‘ดอกขี้ไก่’

3) พืชนำใบมาใช้ประโยชน์บ่งนำด้วยคำว่า *ใบ้* ‘ใบ’ ดังนี้
ใบ้ + ชื่อพืช : *ใบ้ญาน้าง* ‘ใบหญ้านาง’ *ใบ้หูเสือ* ‘เนียม’ ฯลฯ

4) พืชนำก้านมาใช้ประโยชน์บ่งนำด้วยคำว่า *กั้น* ‘ก้าน’ ดังนี้
กั้น + ชื่อพืช : *กั้นของ* ‘ก้านของ’

5) พืชนำเถามาใช้ประโยชน์บ่งนำด้วยคำว่า *เคี้ย* ‘เครือ’ หรือ *เถา* ‘เถา’

ดังนี้

เคี้ย + ชื่อพืช : *เคี้ยเลียนาง* ‘เครือหญ้านาง’ *เคี้ยเขาส่อ* ‘เครือเขาส่อ’ ฯลฯ
เถา + ชื่อพืช : *เถากะฉอด* ‘เถากะฉอด’

6) พืชนำลำต้นมาใช้ประโยชน์บ่งนำด้วยคำว่า *ดิน* ‘ต้น’ หรือ *ยวก*
‘หยวก’ (ใส่ในของลำต้นเมื่อเอาเปลือกออก) ดังนี้

ดิน + ชื่อพืช : *ดินฮ้าง* ‘ต้นร้าง’ *ดินจ้าน* ‘ต้นจาน’ *ดินพัง* ‘ต้นพัง’ *ดินอ้อ*
‘ต้นอ้อ’ *ดินพ้องแวน* ‘ไมยราบ’

ยวก + ชื่อพืช : *ยวกกล้วย* ‘หยวกกล้วย’ ฯลฯ

7) พืชนำส่วนหัวมาใช้ประโยชน์บ่งนำด้วยคำว่า *หัว* ‘หัว’ ดังนี้

หัว + ชื่อพืช : *หัวแหว* ‘แห้ว’ *หัวคว่ำ* ‘ข่า’ *หัวกะเทียม* ‘กะเทียม’
หัวลิงไค ‘ตะไคร้’ ฯลฯ

1.2.3. เพศสภาพ

กลุ่มเพศสภาพพืชเป็นกลุ่มพืชที่จำแนกตามโนทัศน์หรือความคิดว่า
พืชนั้นเป็นเพศชายหรือหญิง พบบ่งนำด้วยคำแสดงเพศหญิง *อี้* ‘อี’ ดังนี้

อี้ + ชื่อพืช : *อี้ทื่อ* ‘กะทือ’ *อี้ฮุ่ม* ‘มะรุม’ *อี้ตู* ‘แมงลัก’ *อี้ตูแร*
‘โหระพา’ ฯลฯ

1.2.4. สถานภาพ

กลุ่มสถานภาพพืชเป็นกลุ่มพืชที่จำแนกตามโนทัศน์หรือความคิดว่า
พืชนั้นเป็นสถานภาพสูงหรือต่ำ พบบ่งนำด้วยคำแสดงสถานภาพต่ำที่ใช้คำศัพท์ที่หมายถึงสิ่ง
ปฏิกูลคือ *ชี้* ดังนี้

ชี้ + ชื่อพืช : *ชี้มันชั้น* ‘ขมิ้นชั้น’ *ชี้ตู* ‘ใบแมงลัก’ *ชี้ไค่น้ำ* ‘ตะไคร่น้ำ’ ฯลฯ

2. กลวิธีการประกอบคำแบบซับซ้อน

กลวิธีการประกอบคำเรียกชื่อพืชแบบซับซ้อนประกอบสร้างจากคำที่แสดง

กลุ่มพืชดังที่ได้แสดงไว้ข้างต้นมากกว่าหนึ่งกลุ่ม ปรากฏน้อยกว่ากลวิธีแรก พบว่าประกอบสร้างจากการปรากฏร่วมกันของกลุ่มพืช อย่างน้อยมีดังนี้

หน้าที่ + ส่วนประกอบ + ชื่อพืช : พักมากเข้า (ผักหมากข้าว) ‘พักข้าว’
พักมากเอียด ‘พริก’ ฯลฯ

หน้าที่ + เพศสภาพ + ชื่อพืช : พักอู่แร่ ‘แมงลัก’ พักอู่เล็ด ‘ข้าพลู’ พักอู่ยมบ้าน
‘มะรุมบ้าน’ พักอู่อื่น ‘ผักขาเขียด’

ส่วนประกอบ + หน้าที่ + ชื่อพืช : หัวพักกาด ‘หัวผักกาด’

ส่วนประกอบ + เพศสภาพ + ชื่อพืช : หัวอู่ทื่อ ‘กะทือ’

ส่วนประกอบ + ส่วนประกอบ + ชื่อพืช : ต้นดอกแค ‘ต้นแค’

โลกทัศน์จากชื่อพืช

ชื่อพืชแสดงให้เห็นโลกทัศน์ของชาวไทครั้งที่มีต่อสภาพแวดล้อมทางกายภาพ สังคม และวัฒนธรรมในภูมิภาคเหนือตอนล่าง เช่น พืชท้องถิ่น (local plants) การใช้ประโยชน์จากพืช (plant utilization) การจัดจำแนกแบบพื้นบ้าน (Folk categorization) และการประกอบสร้างมโนทัศน์เกี่ยวกับพืช (plant conceptualization)

1. พืชท้องถิ่น

ชื่อพืชที่ยังคงปรากฏใช้และเป็นที่รู้จักแสดงให้เห็นถึงพืชท้องถิ่นที่ยังคงมีอยู่ในปัจจุบันในสิ่งแวดล้อมของชาวไทครั้ง ซึ่งมีพืชบางชนิดอาจไม่เป็นที่รู้จักในหมู่คนไทยทั่วไป เช่น พักเข้า ‘พักข้าว’ (ภาพที่ 7ก) พักกันดั่ง ‘ผักก้านตรง’ (ภาพที่ 7ข) พักคาดหัวเหวน ‘ผักคราดหัวเหวน’ (ภาพที่ 7ค) หมอ ‘กรูงเขมา’ (ภาพที่ 7ง) ผ่างบ้าน (ผ่างบ้าน) ‘หางนกยูงไทย’ (ภาพที่ 7จ) พักข้าว (ผักสาบ) ‘นางนูน’ (ภาพที่ 7ฉ) พักละว้าตีเมีย (ผักละว้าตีเมีย) ‘ผักพ้อคำตีเมีย’ (ภาพที่ 7ช) มากหัวตอ (หมากหัวตอ) ‘ชะเอม’ (ภาพที่ 7ซ) เคียน้ำแน่ ‘รางจืด’ (ภาพที่ 7ณ) ฯลฯ ดังแสดงในภาพต่อไปนี้เป็นลำดับ

ก

ข

ค

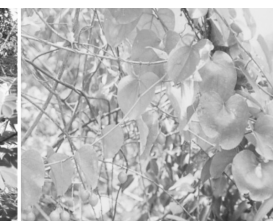
ง

จ

ฉ

ช

ซ

ฅ

ภาพที่ 7 พืชท้องถิ่น

ที่มา : ภาพ ก ถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2559 และภาพ ข-ฅ
อนุเคราะห์ภาพโดย นายวรฤทธิ ทองสี

2. การใช้ประโยชน์จากพืช

ชื่อพืชแสดงให้เห็นว่าชาวไทครั้งใช้ประโยชน์จากพืชอย่างไร (จากชื่อที่แสดงหน้าที่พืช) ยกตัวอย่างเช่น พักข้าว ‘ผักสาบ’ (ภาพที่ 8ก) นำมาทำเป็นอาหารได้ วุ้นไข่ ‘ว่านโพล’ (ภาพที่ 8ข) นำมาใช้เป็นยาบำบัดและรักษาโรคได้หลายอย่าง ได้แก่ แก้กษัย แก้กษัย เกล็ดบวม ขับลมในลำไส้ แก้กษัยเสียด แก้กษัยท้อง แก้กษัยอืดเพื่อ ขับระดู และแก้กษัยแพ้

ก

ค

ภาพที่ 8 วิธีการใช้ประโยชน์จากพืช
ที่มา : อนุเคราะห์ภาพโดย นายวรวิทย์ ทองสี

นอกจากนี้ชื่อพืชยังแสดงให้เห็นว่าชาวไทครั้งนำส่วนประกอบใดของพืชมาใช้ประโยชน์บ้าง (จากชื่อที่แสดงส่วนประกอบพืช) อาทิ มากแน็ก (หมากแนก) ‘น้ำเต้า’ (ภาพที่ 9ก) นำส่วนผลมากินได้ ดอกแค ‘ดอกแค’ (ภาพที่ 9ข) นำส่วนดอกมากินได้ เคี้ยวลี้นาง ‘ใบย่านาง’ (ภาพที่ 9ค) นำเถาและใบมาต้มใช้ดื่มเพื่อลดน้ำตาลในเลือด เป็นต้น

ก

ข

ค

ภาพที่ 9 ส่วนของพืชที่นำมาใช้ประโยชน์
ที่มา : อนุเคราะห์ภาพโดย นายวรวิทย์ ทองสี

3. การจัดจำแนกแบบพื้นบ้าน

การศึกษาระบบคำเรียกพืชสามารถแสดงให้เห็นถึงความคิด ความเข้าใจโลก รวมถึงประสบการณ์ในการจำแนกคุณสมบัติของหมวดหมู่ของสิ่งต่างๆ และในทางกลับกัน การที่เราจะสามารถเข้าใจถึงระบบคำได้นั้น เราต้องทราบว่ากลุ่มคนเหล่านั้นมีค่าและมีการจัดหมวดหมู่ของคำหรือคุณสมบัติของคำอย่างไรตามโครงสร้างของการจัดลำดับชั้นแบบอนุกรมวิธานซึ่งเป็นโครงสร้างที่สามารถแสดงให้เห็นถึงความคิดของคนในสังคมนั้นได้ เนื่องจากระบบการจัดลำดับชั้นเป็นการจัดหมวดหมู่ของสิ่งในรูปแบบของโครงสร้างที่ชัดเจน กล่าวคือ จะมี

หมวดหมู่ (category) และหมวดหมู่ย่อย (subcategory) โดยสิ่งใดๆ ที่จะถูกจัดให้เป็นหมวดหมู่ย่อยหรือหมวดหมู่ที่ต่างกันตามโครงสร้างของการจัดลำดับชั้น ย่อมขึ้นอยู่กับบริบททางวัฒนธรรมเป็นสำคัญ

ระบบการจัดจำแนกพืชของชาวไทครั้งมีความแตกต่างจากภาษาไทยบางประการ อาทิ ในทัศนะของคนไทยทั่วไปโหระพาจัดเป็นจำพวกผักชนิดหนึ่ง ในขณะที่ชาวไทครั้งมีทัศนะในการจัดจำแนกที่แตกต่างออกไปคือจัดเป็นยารักษาโรคดังที่เรียกว่า *วุ้นไฟ* (วุ้นไฟ) ต้นกุ่ม ยอดสะเดา ใบกุ่ม และใบมะรุมนในภาษาไทครั้งจัดเป็นจำพวกผักดังที่เรียกว่า *ผักกุ่ม* (ภาพที่ 10ก) *ผักกะเดา* (ภาพที่ 10ข) และ *ผักอีฮุ่ม* (ภาพที่ 10ค) พรักจัดเป็นผักชนิดหนึ่งในภาษาไทครั้งดังที่เรียกว่า *ผักมากเอียด* (ผักหมากเอียด) ในขณะที่คนไทยทั่วไปไม่ได้มองเป็นผัก ในขณะที่คนไทยทั่วไปจัดจำแนกปลีกล้วยเป็นหัวปลี แต่ชาวไทครั้งมองเป็นผลของพืชดังที่เรียกว่า *มากปี้* (หมากปลี) ในขณะที่คนไทยทั่วไปจัดจำแนกพืชชนิดหนึ่งเป็นถั่วแปบ แต่ชาวไทครั้งจัดเป็นผลของพืชดังที่เรียกว่า *มากแปบ* (หมากแปบ) คนไทยทั่วไปจัดพืชจำพวกกระถือ โหระพา ข่าพลู มะรุมน ฯลฯ ผักสมุนไพรในขณะชาวไทครั้งมีมุมมองที่ลึกซึ้งกว่าคือเป็นผักสมุนไพรเทศเมียดดังที่เรียกว่า *อีท้อ* (อีท้อ) *ผักอีตูแร* (ผักอีตูแร) *ผักอีเลิด* (ผักอีเลิด) *ผักอีฮุ่ม* (ผักมะรุมน) ตามลำดับ เหล่านี้เป็นต้น

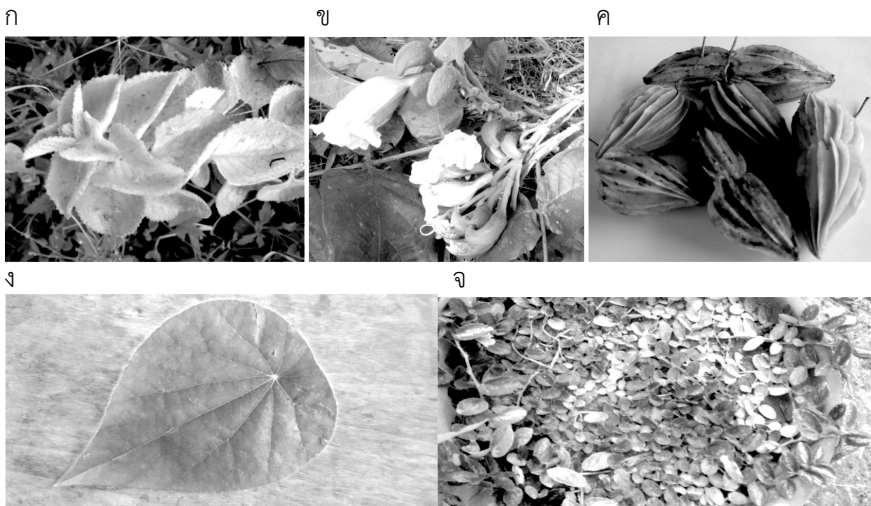
ภาพที่ 10 ยอดและใบของไม้ยืนต้นที่ชาวไทครั้งจัดจำแนกเป็นผัก
ที่มา : อนุเคราะห์ภาพโดย นายวรวุฒิ ทองสี

4. การประกอบสร้างมโนทัศน์เกี่ยวกับพืช

คำเรียกชื่อพืชได้แสดงให้เห็นถึงการสร้างประกอบมโนทัศน์เกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ที่แวดล้อมชาวไทครั้ง ซึ่งเป็นการค้นคิดวิธีการอธิบายและสรุปเป็นความคิดรวบยอดไม่ว่าจะใช้วิธีอุปลักษณ์หรือนามนัยก็ตาม ซึ่งอุปลักษณ์และนามนัยเป็นลักษณะพื้นฐานของระบบคิดหรือปริชาน (cognition) อุปลักษณ์ในแนวคิดของภาษาศาสตร์ปริชานเช่น Lakoff & Johnson (1980) เป็นเรื่องของความคิดไม่ใช่เป็นแต่เพียงในเรื่องของการใช้ภาษาเท่านั้น อุปลักษณ์

ในแนวคิดนี้เกี่ยวข้องกับโลกทัศน์ของคนและความคิดของผู้คนในระบบสังคมหนึ่งๆ ว่าผู้คนมองวัตถุสิ่งของ การกระทำ หรือเหตุการณ์ต่างๆ อย่างไร เป็นพฤติกรรมการแก้ปัญหาเชิงวัฒนธรรม กล่าวคือช่วยให้คนเราเข้าใจสิ่งใหม่ๆ โดยอาศัยการเชื่อมโยงไปถึงสิ่งที่เราเข้าใจอยู่ก่อนแล้ว การประกอบสร้างมโนทัศน์ในชื่อพืชภาษาไทยครั้ง เช่น ใบหูเสือ (ใบหูลือ) ‘เนียม’ (ภาพที่ 11ก) เป็นพืชที่มีใบลักษณะคล้ายหูลือ แควหางคาง (แคหางค่าง) ‘แคป้า’ (ภาพที่ 11ข) เป็นพืชที่มีดอกลักษณะคล้ายหางค่าง มากหัวตอ (หมากหัวตอ) (ภาพที่ 11ค) เป็นพืชที่มีผลลักษณะคล้ายหัวตอ หมาน้อย (หมาน้อย) ‘กรุมเขมา’ (ภาพที่ 11ง) เป็นพืชที่มีใบดูนุ่มนึ่งน่ารักน่าเอ็นดูเหมือนหน้าลูกหมา ปีกแมลงสาบ (ปีกแมงสาบ) ‘ปีกแมลงสาบ’ (ภาพที่ 11จ) มีใบลักษณะคล้ายปีกแมลงสาบ ชาวไทครั้งมีการประกอบสร้างชื่อพืชดังกล่าวโดยการเชื่อมโยงถึงอวัยวะของสัตว์ที่มีอยู่แวดล้อมหรือเป็นที่รู้จักต้อยอย่างน้อยก็ในอดีต ดังที่นายวรวุฒิ ทองสี (วรวุฒิ ทองสี, ม.ป.ป.) ได้กล่าวไว้ว่า

“จากปี พ.ศ.๒๕๔๘ ถอยหลังไปเมื่อปี พ.ศ.๒๕๐๙ เป็นเวลา ๔๐ กว่าปีมาแล้ว ณ ที่ซึ่งอำเภอ บ้านไร่ ยังเต็มไปด้วยต้นไม้ขนาดใหญ่ มีทั้งพืชพันธุ์ ธรรมชาติและสัตว์ป่าเป็นจำนวนมาก วันดีคืนดีก็แว้งแว้งจะพาดกันวิ่งผ่านหมู่บ้านให้เห็น ยามค่ำคืนก็จะได้ยินเสียงร้องอยู่ทั่วไป บางครั้งจะพบเห็นเสือและหมีหลงเข้ามาในหมู่บ้านก็มีโดยเฉพาะหมีป่า ลิง และเม่น จะแอบเข้ามาขโมยข้าวโพด แดงโม แดงไทยและพืชไร่อื่นๆ ที่ปลูกไว้อยู่เป็นประจำ”

ภาพที่ 11 อุปลักษณะในชื่อพืช

ที่มา : ภาพ ก-ค อนุเคราะห์ภาพโดย นายวรวุฒิ ทองสี และภาพ ง-จ ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย
เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2559

สำหรับนามนัยนั้นเป็นการประกอบสร้างมโนทัศน์โดยใช้ส่วนหรือลักษณะหนึ่งที่เด่นแทนองค์รวมของสิ่งนั้นๆ อ้างถึงว่าผู้คนมองวัตถุสิ่งของ การกระทำ หรือเหตุการณ์ต่างๆ อย่างไร ตัวอย่างเช่น มากผู้ ‘หมากผู้’ (ภาพที่ 12 ก) มีการใช้ ผู้ ซึ่งเป็นคุณสมบัติหนึ่งที่เด่นแทนชื่อชนิดพืช พักหอมสวน (ผักหอมสวน) ‘สระแหน’ (ภาพที่ 12 ข) ใช้ หอม ซึ่งเป็นคุณสมบัติหนึ่งที่เด่นแทนชื่อชนิดพืช ดอกบ้านเย็น ‘ดอกบ้านเย็น’ (ภาพที่ 12 ค) ใช้ บ้านเย็น ซึ่งเป็นคุณสมบัติหนึ่งที่เด่นคือบ้านตอนเย็นแทนชื่อชนิดพืช เหล่านี้เป็นต้น

ภาพที่ 12 นามนัยในชื่อพืช

ที่มา : อนุเคราะห์ภาพโดย นายวรวุฒิ ทองสี

ภูมิปัญญาพื้นบ้าน

ภูมิปัญญาพื้นบ้าน (folk wisdom) เป็นความรู้ในการดำเนินชีวิตที่มาจากประสบการณ์สั่งสมและต่อยอดมาเป็นกลวิธีที่จะช่วยให้การดำเนินชีวิตประจำวันเป็นไปด้วยดีและสะดวกสบายยิ่งขึ้น เพียงภูมิปัญญาที่เพิ่มขึ้นมาเล็กน้อยก็อาจช่วยให้ไม่ต้องเผชิญกับความยากลำบากได้ สำหรับชาวไทครั้งนั้นมีภูมิปัญญาที่ชาญฉลาดในการดำรงชีวิตสามารถต่อสู้กับโรคภัยและภัยธรรมชาติให้อยู่รอดปลอดภัย ดังที่นายวรวุฒิ ทองสี (วรวุฒิ ทองสี, ม.ป.ป.) ได้กล่าวไว้ดังนี้

“ในสมัยโบราณคนเรามักจะอยู่รวมกันเป็นกลุ่มตามหมู่บ้านติดกันตามลำเนียงภาษาพูดหรือขนบธรรมเนียมที่ถือปฏิบัติอย่างเดียวกัน เริ่มต้นจากครอบครัวเดียวเป็นสองเป็นสามครอบครัว ขยายออกเป็นชุมชนที่มีประชากรมากขึ้นและขยายจากพื้นที่หนึ่งไปสู่อีกพื้นที่หนึ่งตามพื้นที่การทำมาหากิน ทำให้ต้องต่อสู้กับภัยธรรมชาติครั้งแล้วครั้งเล่า เช่น ภัยจากไข้มาลาเลีย ซึ่งในท้องที่ของอำเภอบ้านไร่ในเวลานั้นนับเป็นพื้นที่ที่มีไข้มาลาเลียชุกชุมแห่งหนึ่ง

ด้านอาหารที่ใช้ในการรับประทานก็มักจะพึ่งพาพืชผักและสัตว์ป่าเป็นหลัก ซึ่งก็มีทั้งที่เป็นพิษและไม่เป็นพิษปะปนกันอยู่ นอกจากนี้ยังต้องต่อสู้กับพิษภัยของสัตว์ร้าย

ต่างๆ ด้วย เช่น แมงป่อง ตะขาบ งู สุนัขบ้า เสือ หมี ฯลฯ การป้องกันและรักษาโรคก็มักจะใช้วิธีหนามยอกก็ต้องเอาหนามบ่ง

วิธีการเอาชนะโรคภัยไข้เจ็บและความหนาวเย็นของภูมิภาคในช่วงฤดูหนาว เช่น การใช้สมุนไพรรักษาโรค การใช้เส้นใยจากธรรมชาติมาถักทอเป็นเครื่องนุ่งห่มทำให้อากาศอบอุ่น การใช้หญ้าคามาทำเป็นหลังคามุงบ้านเพื่อกันแดดกันฝน รวมทั้งการคิดประดิษฐ์เครื่องใช้สอย และการทำเกวียนเพื่ออำนวยความสะดวกในการขนย้ายสิ่งของต่างๆ รวมทั้งการฝึกช้าง ม้า วัวควายไว้ใช้งานของคนโบราณ นับเป็นบทเรียนชีวิตอันล้ำค่าแก่ลูกหลาน จึงอาจกล่าวได้ว่าวิธีการดังกล่าวนับเป็น ภูมิปัญญาของปู่ย่าตายายอย่างแท้จริง”

คำเรียกชื่อพืชสามารถแสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาพื้นบ้านของชาวไทครั้งที่น่าพิศมัยใช้เป็นอาหาร (จากชื่อที่มี พัก ‘ผัก’ บ่งนำ) และยารักษาโรค (จากชื่อที่มี วาน ‘ว่าน’ บ่งนำ) ได้ ยกตัวอย่างเช่น พักกุ่ม ‘ผักกุ่ม’ (ภาพที่ 13 ก) แม้ว่าจะเป็นใบของไม้ยืนต้นแต่ชื่อก็ทำให้ทราบว่าเป็นสมุนไพรสามารถใช้ประกอบอาหารได้ วานไฟ ‘โพล’ (ภาพที่ 13 ข) ให้ความรู้ว่าสามารถใช้เป็นยารักษาโรคได้ซึ่งชาวไทครั้งนำเหง้ามาใช้แก้ทุกข์ เกล็ดบวม ขับลมในลำไส้ แก้จุกเสียด แก้ปวดท้อง แก้ท้องอืดเพื่อ ขับระดู แก้ภูมิแพ้ นำรากมาใช้ขับโลหิตทำให้ประจำเดือนมาตามปกติ แก้ท้องอืดเพื่อ แก้ท้องอืดเพื่อ แก้ท้องผูก แก้เคล็ดยอก แก้โรคผิวหนัง แก้อาเจียนเป็นเลือด นำดอกมาใช้เป็นยาเพื่อกระจายโลหิต ขับโลหิต แก้อาเจียนเป็นเลือด แก้เลือดกำเดา แก้ไข้ใน และขับระดู วานอ้มมา ‘ว่านอ้มมา’ (ภาพที่ 13 ค) สามารถใช้เป็นสมุนไพรรักษาโรคได้โดยใช้เหง้าฝนกับน้ำมะนาวหรือน้ำขาวข้าวกวาดคอแก้อาการเจ็บคอเป็นตุ่มในลำคอ แก้โรคภูมิแพ้ หิดหอบ จะอมไว้ในปากหรือจะเคี้ยวกลืนครั้งละนิดก็ได้ (วรวิทย์ ทองสี, ม.ป.ป.)

ภาพที่ 13 ภูมิปัญญาในชื่อพืช
ที่มา : อนุเคราะห์ภาพโดย นายวรวิทย์ ทองสี

ภูมิปัญญาพื้นบ้านไทครั้งที่สำคัญควรค่าแก่การศึกษาและอนุรักษ์ไว้ คือความรู้ทางด้านพืชสมุนไพรท้องถิ่นที่นำมาเป็นอาหารและยารักษาโรค เป็นความรู้ที่ติดตัวมาตั้งแต่

สมัยบรรพบุรุษจากประเทศลาว พืชผักบางชนิดเป็นทั้งอาหารและเป็นทั้งยา เช่น เคี้ยเลี้ยงนาง ‘ใบหย่านาง’ นำมาคั้นเอาน้ำแกงกับหน่อไม้ เพื่อต้องการให้สารจากใบหย่านางไปลดน้ำตาลในเลือดเป็นการป้องกันไม่ให้น้ำตาลเพิ่มปริมาณเกินกว่าความจำเป็นของร่างกาย (วรวิฑูริ ทองสี, สัมภาษณ์, วันที่ 24 ธันวาคม 2559)

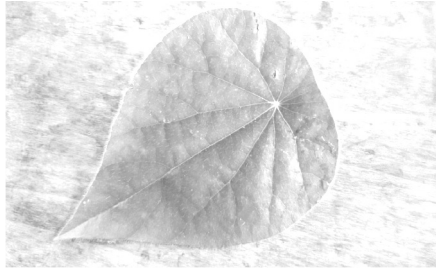

ภาพที่ 14 ใบหย่านาง

ที่มา : อนุเคราะห์ภาพโดย นายวรวิฑูริ ทองสี

นอกจากนี้นายวรวิฑูริ ยังได้กล่าวว่า การกินพืชผักจะกินไปตามฤดูกาลที่มีอยู่ไม่ซ้ำกัน เพราะการกินอาหารซ้ำๆ อย่างเดียวกันเป็นเวลานานอาจจะเกิดผลข้างเคียงแก่ร่างกายได้ ดังนั้นการที่จะนำผักบางอย่างมารับประทานจึงควรศึกษาจากท่านผู้รู้อย่างถ่องแท้ โดยมีหลักการคือ พืชผักใดโบราณไม่นำมารับประทาน ก็อย่าได้รับประทานเป็นอันขาด แม้แต่ส่วนต่างๆ ของพืชผักที่มีอยู่ในต้นเดียวกัน บางส่วนอาจเป็นพิษ บางส่วนอาจนำมารับประทานได้ เช่น ต้นมะยม ยอดและผลรับประทานได้ ส่วนที่เป็นรากกลับมีพิษต่อร่างกาย แม้แต่ตามธรรมชาติสามารถรับประทานได้ บางช่วงเวลาก็ก้อาจจะมีสารพิษปนอยู่ เช่น ตำลึง คนโบราณสอนไว้ว่าอย่าเก็บยอดตำลึงหลังฝนหยุดทันที เมื่อนำมารับประทานเป็นอาหารจะทำให้เป็นพิษต่อร่างกาย หากกินเข้าไปในปริมาณมากอาจจะทำให้ท้องร่วงอย่างรุนแรงได้ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีพืชอาหารอย่างอื่นอีกที่เป็นพิษ เช่น เห็ดพิษ เป็นต้น

พืชบางชนิดใช้ประกอบเป็นอาหารและสมุนไพรรักษาโรคตั้งแต่ครั้งสมัยบรรพบุรุษ ซึ่งอาจไม่เป็นที่รู้จักต่อคนไทยทั่วไป ยกตัวอย่างเช่น ส่วนใบของต้น หมอ หมาน้อย หรือ กรุงเขมา (ภาพที่ 14) ซึ่งเป็นพืชเถาที่อยู่ในสกุลไม้เลื้อยอีกชนิดหนึ่ง มักขึ้นอยู่ในป่าดิบ ป่าผลัดใบ และบริเวณที่เป็นป่าไผ่ บางครั้งก็พบเห็นในบริเวณที่เป็นภูเขาหินปูน สำหรับในท้องที่ของอำเภอบ้านไร่เมื่อครั้งในสมัยโบราณจะมีให้เห็นอยู่โดยทั่วไปแทบทุกหมู่บ้าน ปัจจุบันบางหมู่บ้านไม่มีให้เห็นแล้ว จะมีอยู่เป็นเป็นบางหมู่บ้านเท่านั้นที่ยังรู้จักและนำเอามาทำเป็นอาหารรับประทานกัน เช่น บ้านทัพคล้าย บ้านไร่ บ้านสน่า และบ้านหินดุ่มของอำเภอบ้านไร่

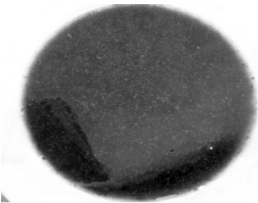

ภาพที่ 14 ใบต้นหมอ

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2559

ใบของต้นหมอสามารถนำมาทำเป็นอาหารได้ทั้งอาหารคาวหวาน ซึ่งมีขั้นตอนการทำดังนี้คือ เลือกใบหมอที่มีสีเขียวเข้มที่โตเต็มที่แล้ว ประมาณ 20-30 ใบ ล้างน้ำให้สะอาด นำมาชั้ยกับน้ำสะอาด 1 ถ้วย เวลาชั้ยจะมีเมือกและลื่น ต้องชั้ยจนได้น้ำสีเขียวเข้มหรือสีออกดำๆ แล้วกรองเอากากใบออก (ภาพที่ 15 ก) หากต้องการรับประทานเป็นอาหารคาว มักจะปรุงด้วยน้ำปลาร้าสุก พริกป่น หอมแดงหั่น เนื้อปลาหรือเนื้อหมูสับทำให้สุกแล้ว โรยด้วยผักชีฝรั่งหั่นฝอย บางคนใส่ข้าวคั่วเล็กน้อยพอหอม ปรุงรสตามชอบ (ภาพที่ 15 ข) จากนั้นตั้งทิ้งไว้ประมาณ 10-15 นาที จนน้ำหมอจับตัวเป็นก้อนจึงค่อยนำมารับประทาน (ภาพที่ 15 ค) ใบต้นหมอมีสรรพคุณหลายอย่าง ได้แก่ในการรักษาโรคกระเพาะอาหาร แก้อ่อนใน และรักษาโรคตับ (นายวรวิทย์ ทองสี, ม.ป.ป.)

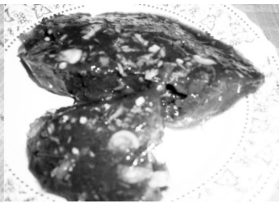
ก

ข

ค

ภาพที่ 15 ขั้นตอนการนำใบหมอมามาทำอาหาร

ที่มา : อนุเคราะห์ภาพโดย นายวรวิทย์ ทองสี

นับว่าหมอเป็นพืชป่าที่มีคุณค่าทางยาอีกชนิดหนึ่งที่น่าจะมีการนำมาปลูกไว้เพื่อการบริโภคในครัวเรือน และยังเป็นการช่วยอนุรักษ์พืชท้องถิ่นให้คงอยู่ไปได้นานเท่านาน เพราะปัจจุบันท้องที่ที่เคยมีต้นหมอของอำเภอบ้านไร่ มักสูญพันธุ์ไปเกือบจะไม่เหลือให้เห็นอีกแล้ว ซึ่งก็เป็นผลมาจากการที่ป่าถูกทำลายเพื่อเป็นพื้นที่เพาะปลูกข้าว ข้าวโพด อ้อย

มันสำปะหลัง และพืชอื่นๆ ตลอดจนเป็นที่อยู่อาศัย ทำให้พื้นที่ป่าลดลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะการไถพรวนดินเพื่อการเพาะปลูกทำให้รากต้นหมอลอยขึ้นมาและตายในที่สุด แต่ก็ยังไม่ร้ายเท่ากับการใช้ยาฉีดพ่นกำจัดวัชพืชเป็นการทำลายพืชคลุมดินทั้งหมด และรวมไปถึงต้นหมอด้วย

ภูมิปัญญาความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรรักษาโรคนั้น ได้มีการเขียนบันทึกไว้ในรูปของ “ตำรายา” ด้วยภาษาลาวโบราณลงในใบลาน ซึ่งมีผู้รู้เพียงไม่กี่คนเท่านั้น เท่าที่เป็นที่รู้จักกัน ปัจจุบันสำคัญคือ นายวรุดมิ ทองสี ปราชญ์ชาวบ้านไทครั้ง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี และนายศุขจร ชันสิงหา ปราชญ์ชาวบ้านไทครั้งอำเภอลำลูกเกด จันทบุรี จังหวัดกำแพงเพชร

นายวรุดมิ ทองสีได้ทำการอนุรักษ์ตำรายาภาษาลาวโบราณไว้และกำลังแปลเป็นภาษาไทย ได้กล่าวไว้ว่าสมุนไพรไม่ได้หมายถึงเฉพาะพืชเท่านั้น หากแต่ยังหมายถึงสัตว์และแร่ธาตุด้วย รวมทั้งใช้ชนิดเดียวเป็นยา รวมหลายชนิดเป็นยา บางชนิดมีทั้งพืชและเป็นทั้งยา สำหรับในอำเภอบ้านไร่ส่วนใหญ่สมุนไพรที่นำมารักษาโรคมักจะเป็นพืช จะมีสัตว์บ้างก็ส่วนน้อย ส่วนที่เป็นพืชจะมีทั้งพืชยืนต้น พืชล้มลุกจำพวกเถา จำพวกเงาะ จำพวกที่เป็นผัก จำพวกที่เป็นหญ้า และจำพวกที่เป็นเห็ดก็มี ส่วนที่จะนำมาปรุงเป็นยาบางอย่างใช้ต้น บางอย่างใช้เปลือก บางอย่างใช้ดอก บางอย่างใช้ผล บางอย่างใช้ราก บางอย่างใช้ใบ บางอย่างใช้ต้น และบางอย่างใช้ทุกส่วนของพืช ทั้งนี้เพราะสมุนไพรบางชนิดมีสรรพคุณหลายอย่างอยู่ในต้นเดียวกันจากการสอบถามและฟังจากคำบอกเล่าเกี่ยวกับเรื่องราวของพืชสมุนไพรแล้ว ทำให้ได้รู้ถึงรายละเอียดเกี่ยวกับการเก็บยา การปรุงยา และการนำมาใช้ รวมทั้งชื่อและชนิดวิธีการของคนโบราณที่พยายามนำสมุนไพรบางอย่างมาเป็นส่วนผสมของเครื่องแกง นำมาทำเป็นแกง และนำมาเป็นผักจิ้ม เพื่อให้ทุกคนในครอบครัวได้รับประทานอย่างต่อเนื่อง นับเป็นวิธีการที่ชาญฉลาดที่น่าจะศึกษาเป็นอย่างยิ่ง (วรุดมิ ทองสี, สัมภาษณ์, วันที่ 24 ธันวาคม 2559)

ภาพที่ 16 นายนายวรุดมิ ทองสี ปราชญ์ไทครั้งกับการศึกษาดำรายา
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 25 มกราคม 2559

นายศขจร ชันสิงหา ได้ทำการอนุรักษ์ตำรายาและอุปกรณ์เกี่ยวกับการประกอบยาต่างๆ จากสมุนไพร ตลอดจนรวบรวมและแปลเอกสารตำราเกี่ยวกับยาที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ซึ่งยังไม่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่

ภาพที่ 17 นายศขจร ชันสิงหา ปรากฏในโทรทัศน์กับการอนุรักษ์และศึกษาดำรายา
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2559

สรุปและอภิปรายผล

ชื่อพืชในภาษาไทยครั้งมีกลวิธีการประกอบคำทั้งแบบง่ายและแบบซับซ้อน ส่วนใหญ่จะเป็นการประกอบคำแบบง่าย ซึ่งมีทั้งที่เป็นคำที่แสดงให้เห็นถึงชนิดพืชและกลุ่มพืช คำแสดงชนิดพืชมีทั้งที่เป็นการใช้ภาษาที่เป็นชื่อเฉพาะ ชื่ออุปลักษณะ และชื่อนามนัย คำแสดงกลุ่มพืชแบ่งออกเป็นพืชกลุ่มหน้าที่ต่างๆ ได้แก่ พืชกินได้ พืชกินไม่ได้ พืชรักษาโรค และพืชวัสดุ พืชกลุ่มส่วนประกอบซึ่งแสดงส่วนของพืชที่นำมาใช้ประโยชน์ ได้แก่ ผล ดอก ใบ ก้าน เถา ต้น และหัว พืชกลุ่มเทศสภาพซึ่งบ่งเทศเมื่อย และพืชกลุ่มสถานภาพซึ่งบ่งความเป็นพืชชั้นต่ำ ส่วนกลวิธีการประกอบคำแบบซับซ้อนนั้นแสดงคุณสมบัติมากกว่าหนึ่งประการในชื่อพืชหนึ่งๆ

การศึกษาวិเคราะห์ชื่อพืชแสดงให้เห็นโลกทัศน์ของชาวไทครั้งที่มีต่อสภาพแวดล้อมทางกายภาพ สังคม และวัฒนธรรมในภูมิภาคเหนือตอนล่าง อันได้แก่ พืชท้องถิ่น การใช้ประโยชน์จากพืช การจัดจำแนกแบบพื้นบ้าน และการประกอบสร้างมโนทัศน์เกี่ยวกับพืช นอกจากนี้ที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากันคือชื่อพืชแสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาพื้นบ้านที่สามารถนำพืชต่างๆ ที่หาได้ในท้องถิ่นมาประกอบเป็นอาหารและยารักษาโรค ชาวไทครั้งมีชื่อเสียง

ทางด้านภูมิปัญญาเกี่ยวกับสมุนไพรหรือตำรายา ซึ่งเป็นความรู้ติดตัวมาแต่ครั้งบรรพบุรุษ มีการเก็บรักษาตำรายาไว้เป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นภาษาลาวโบราณยังไม่ได้รับการแปลเป็นภาษาไทยให้คนไทยทั่วไปสามารถอ่านเข้าใจและนำมาใช้ประโยชน์ได้ มีเพียงผู้รู้หรือปราชญ์พื้นบ้านไทครั้งไม่กี่คนเท่านั้นที่สามารถอ่านเข้าใจได้ เป็นภูมิปัญญาความรู้ที่มีคุณค่ายิ่งสมควรแก่การแปลและตีพิมพ์เผยแพร่ให้คนทั่วไปได้เข้าใจ นับเป็นสิ่งสำคัญที่น่าจะต้องมีการศึกษาต่อยอดต่อไป

การศึกษาข้อพิพาทดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าภาษาท้องถิ่นไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือในการสื่อสารเท่านั้น แต่เป็นระบบคิด ระบบความรู้ของมนุษย์ และภูมิปัญญา ที่แสดงถึงอัตลักษณ์ วิถีชีวิต และวัฒนธรรมอื่นๆ ของคนในท้องถิ่น ดังนั้นการพัฒนาคอนโดยมีการส่งเสริมทางการศึกษาเพื่อให้เป็นไปตามอัตลักษณ์และชาติพันธุ์ของคนในพื้นที่ ยกย่องให้เกียรติและสนับสนุนการใช้ภาษาและวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเต็มที่ ถือเป็นการสร้างความภาคภูมิใจให้กับชาติพันธุ์กลุ่มต่างๆ

เอกสารอ้างอิง

- ชนัญ วงษ์วิภาค. (2532). **การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม : ศึกษาเฉพาะลาวครั้งอุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี**. กรุงเทพฯ : ภาควิชามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชลธิรา สัตยวิวัฒนา. (2540). ลาวครั้งอยู่ที่ไหน มาจากแห่งไหนใด? ใน ชัยสิริ สมุทรวณิช และ ชลธิรา สัตยวิวัฒนา บรรณาธิการ, **ตามรอยส่วสติกะ : ลาวกำเนิดไท-ลาว**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ตะวันออกจำกัด, 33-37.
- ฝ่ายข่าว สถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และบริษัท เซิร์ช โฟว์ จำกัด (ผู้อำนวยการผลิต). (14 ตุลาคม 2556). **เรื่องเด่นเย็นนี้** [รายการโทรทัศน์]. กรุงเทพฯ : บางกอก เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด.
- มยุรี ถาวรพัฒน์ และเอมอร เซาน์สวน. (2548). **สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย : ลาวครั้ง**. กรุงเทพฯ : เอกพิมพ์ไทย จำกัด.
- ยศจักร ชันสิงหา. ปราชญ์ชาวบ้าน. สัมภาษณ์วันที่ 22 ธันวาคม 2559.
- วรวิทย์ ทองสี. (ม.ป.ป). **สมุนไพรพื้นบ้าน**. (เอกสารไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่)
- วรวิทย์ ทองสี. ปราชญ์ชาวบ้าน. สัมภาษณ์วันที่ 24 ธันวาคม 2559.
- ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. (2556). **ฐานข้อมูลกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย (ออนไลน์)**. แหล่งที่มา http://www.sac.or.th/databases/ethnic/Content/Information/ref_laokhrang.html.

- สมทรง บุรุษพัฒน์ สุจิตต์ลักษณ์ ตีพิมพ์ สุมิตรา สุวรรณ์เดชา ปัทมา พัฒน์พงษ์ ณรงค์ อาจสมิติ และพิเชฐ สีตะพงศ์. (2554). **การใช้ภาษาและทัศนคติต่อภาษาและการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย**. นครปฐม : สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อัญชลี สิงห์น้อย. (2548). **ค่านามประสม : ศาสตร์และศิลป์ในการสร้างคำไทย**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา. (2557). **คำเรียกชื่อพืชแบบพื้นบ้านไทย : การศึกษาเชิงภาษาศาสตร์พฤษศาสตร์ชาติพันธุ์**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา. (2559). **สถานการณ์ภาษาและวัฒนธรรมไทครั้งภูมิภาคเหนือตอนล่างและแนวทางการสร้างความร่วมมือกับชุมชนในการดำรงรักษา**. เอกสารสืบเนื่องการประชุมวิชาการระดับชาติ “มนุษยศาสตร์ : ความจริงกับพลังแห่งความฝัน” วันที่ 14-15 พฤศจิกายน 2559 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา. (2560). **ชาติพันธุ์ “ไทครั้ง” ภูมิภาคเหนือตอนล่าง : อัตลักษณ์และความหลากหลาย**. วารสารการวิจัยและพัฒนาชุมชน (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์) ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน พ.ศ. 2560.
- Givón, Talmy. (2001). **Syntax I and II**. John Benjamins Publishing.
- Khasbagan and Soyolt. (2008). Indigenous knowledge for plant species diversity: a case study of wild plants' folk names used by the Mongolians in Ejina desert area, Inner Mongolia, P. R. China. **Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine**,4:doi:10.1186/1746-4269-4-2.
- Lakoff, George and Mark Johnson. 1980. **Metaphor We Live By**. Chicago : University of Chicago Press.
- Lakoff, George. (1987). **Women, Fire, and Dangerous Things : What Categories Reveal about the Mind**. Chicago and London : The University of Chicago Press.
- Wongwattana, Unchalee S. (2011). A reflection of Thai culture in Thai plant names. **Manusya : Journal of Humanities Vol.14 No.1**, 79-97.